

مقایسه سطوح مسئولیت پذیری دانش آموزان ورزشکار و غیر ورزشکار بر اساس مدل TPSR

رحیم رمزانی نژاد^۱، سمانه نظری^{۲*}، مینا ملانی^۳

۱. استاد مدیریت ورزشی دانشگاه گیلان

۲. کارشناس ارشد مدیریت ورزشی دانشگاه گیلان

۳. استادیار مدیریت ورزشی دانشگاه گیلان

تاریخ دریافت: (۹۲/۱۱/۱۹) تاریخ پذیرش: (۹۳/۰۳/۲۵)

The comparison of responsibility levels of athlete and non-athlete students based on TPSR model

Rahim Ramzaninezhad¹, Samaneh Nazari^{2*}, Mina Mallaei³

1. Prof. in Sport Management, University of Guilan

2. M.Sc. in Sport Management, University of Guilan

3. Ph.D. in Sport Management, University of Guilan

Received: (08 Feb 2014)

Accepted: (15 June 2014)

Abstract

The purpose of this research was to compare responsibility levels of athlete and non-athlete students based on TPSR model. On the basis of Morgan table, As the sample of this study 357 students from all male and female students in 3rd grade of public middle schools in Rasht (n=6882), randomly participated in this research whose responsibility were studied based on opinions of 357 parents, 44 physical education teachers and 69 other courses teachers' viewpoints in home, physical education class and other classes. Research instrument was PSRQ (Standard Responsibility Questionnaire) by Right et al (2008). Content validity was confirmed by the 20 experts of sport management, psychology and education. The reliability of students' responsibility questionnaires were confirmed in home ($\alpha=0.72$), physical education class ($\alpha=0.86$) and other classes ($\alpha=0.90$) by Cranach's Alpha coefficient. Data analyzing by using U-Mann Whitney test and SPSS software in the significant level of $P \leq 0.05$ indicated that from parents, physical education teachers and other courses teachers' viewpoints, athlete students showed higher responsibility in all levels such as self-control, participation, self-direction, caring to others as well as personal and social responsibility in home, physical education class and other classes. Based on the opinions of all three groups, the responsibility level of athlete students was higher than non-athlete students in home, physical education class and other classes ($P \leq 0.05$).

Keywords

responsibility, TPSR model, socio emotional development, physical education in schools.

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، مقایسه سطوح مسئولیت پذیری دانش آموزان ورزشکار و غیر ورزشکار بر اساس مدل TPSR است. از میان کلیه دانش آموزان دختر و پسر پایه سوم راهنمایی مدارس دولتی شهر رشت (۶۸۸۲ نفر)، بر اساس جدول مورگان، ۳۵۷ نفر به عنوان نمونه به طور تصادفی خوشه‌ای در پژوهش شرکت کردند که مسئولیت پذیری آنان به وسیله ۳۵۷ نفر از والدین، ۴۴ معلم تربیت بدنی و ۶۹ معلم سایر دروس در سه محیط خانه، کلاس تربیت بدنی و سایر کلاس‌های درسی بررسی شد. ابزار پژوهش، پرسشنامه استاندارد مسئولیت پذیری PSRQ رایت و همکاران (۲۰۰۸) بود. روایی صوری پرسشنامه با اعمال نظرات ۲۰ نفر صاحب‌نظر مدیریت ورزشی، روانشناسی و آموزش و پرورش مورد تأیید قرار گرفت و پایایی پرسشنامه‌های مسئولیت پذیری دانش آموزان در خانه ($\alpha=0.72$)، کلاس تربیت بدنی ($\alpha=0.86$) و سایر کلاس‌ها ($\alpha=0.90$) بر اساس روش آلفای کرونباخ محاسبه شد. تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون یومن ویتنی و از طریق نرم افزار SPSS در سطح معنی‌داری $P \leq 0.05$ نشان داد که از دیدگاه والدین، معلمان تربیت بدنی و معلمان سایر دروس، دانش آموزان ورزشکار در تمام سطوح مسئولیت پذیری یعنی خویشتن داری، مشارکت، خودگردانی، کمک به دیگران و همچنین مسئولیت پذیری فردی و اجتماعی در خانه، کلاس تربیت بدنی و سایر کلاس‌ها نسبت به دانش آموزان غیر ورزشکار نمرات بالاتری کسب کردند؛ در صورتی که از دیدگاه هر سه گروه میزان بی‌مسئولیتی دانش آموزان ورزشکار در خانه، کلاس تربیت بدنی و سایر کلاس‌ها کمتر از دانش آموزان غیر ورزشکار بود $P \leq 0.05$.

واژه‌های کلیدی

مسئولیت پذیری، مدل TPSR، رشد اجتماعی-عاطفی، تربیت بدنی مدارس.

مقدمه

یکی از مهم‌ترین شاخص‌ها و مؤلفه‌های رشد اجتماعی، مسئولیت‌پذیری است (رمضانی نژاد، ۱۳۹۰؛ هلیسون^۱، ۲۰۰۳). مسئولیت‌پذیری، الزام و تعهد درونی فرد در انجام مطلوب همه فعالیت‌هایی است که بر عهده او گذاشته شده (ایمان و مرادی، ۱۳۹۰). از طرف دیگر، بعضی اوقات دوره خاص و حساس نوجوانی با نوعی سردرگمی همراه با کاهش عزت نفس و خود پنداره همراه است که سبب کاهش فعالیت‌های طبیعی و تعاملات اجتماعی می‌شود؛ بنابراین به وسیله آموزش مسئولیت‌پذیری و واگذاری نقش‌های مناسب به نوجوان، می‌توان وی را برای یادگیری مفاهیم اخلاقی آماده کرد (رمضانی، ۱۳۸۰)؛ چون دوران نوجوانی از مهم‌ترین مراحل زندگی فرد است و رشد مسئولیت‌پذیری نیز در این دوران نیازی اساسی محسوب می‌شود (رمضانی نژاد، ۱۳۹۰؛ هلیسون، ۱۹۸۵؛ برک^۲، ۱۳۸۶). شرکت در فعالیت‌های ورزشی از اقدامات تربیتی است که دانش‌آموزان می‌توانند خصوصیات مانند مسئولیت‌پذیری، همکاری و روابط اجتماعی را در خود بیروانند. ورزش بستر بسیار مناسبی برای ایجاد و رشد بسیاری از مهارت‌های اجتماعی و ارزش‌های اخلاقی از جمله مسئولیت‌پذیری است (رمضانی نژاد، ۱۳۹۰؛ هلیسون، ۲۰۰۳؛ هلیسون، ۱۹۸۵). مشارکت در این فعالیت‌ها، فرصت‌هایی را برای تعامل آنان با افراد دیگر فراهم می‌کند تا مهارت‌های شایسته اخلاقی را یاد گیرند و در موقعیت‌های دیگر مانند محیط خانواده و زندگی به کار برند (مارتینک^۳، ۲۰۰۳). ورزش فضایی برای تعامل اجتماعی افراد است و دانش‌آموزان را به سوی مسئولیت‌پذیری اجتماعی سوق می‌دهد (مارتینک، ۲۰۰۳؛ فریزر توماس و همکاران^۴، ۲۰۰۵).

تحقیقات مختلفی درباره ابعاد مختلف رشد اجتماعی و اخلاقی از طریق ورزش انجام گرفته است. مثلاً امیرتاش و همکاران (۱۳۸۵)، نریمانی و همکاران (۱۳۸۵)، مارتینک (۲۰۰۳)، فریزر (۲۰۰۵)، هلیسون (۲۰۱۰) و رایت و بورتن^۵ (۲۰۰۸) دریافتند که ورزشکاران نوجوان و جوان، اجتماعی‌تر از غیر ورزشکارانند. همچنین، لوئیز و همکاران^۶ (۱۹۹۸) فعالیت گروهی، ورزشی و فوق برنامه مدرسه‌ها را باعث رشد اجتماعی دانش‌آموزان می‌دانند. سینگر و سینگر^۷ (۲۰۰۶) و چن و

همکاران^۸ (۲۰۱۰) به این نتیجه رسیدند که فعالیت‌های ورزشی و گروهی باعث افزایش مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان مانند مسئولیت‌پذیری، رشد مهارت‌های حل مسئله، بهبود روابط بین فردی و تصمیم‌گیری آنان شده است. به علاوه، سیلوا^۹ (۱۹۸۴) دریافت که نوجوانان ورزشکار در ویژگی‌های همکاری، شعور اجتماعی، رهبری، خویشتن‌داری، انعطاف‌پذیری، مردم‌آمیزی، حضور اجتماعی، همدلی، مدارا، احساس سلامتی، پیشرفت، استقلال و سلطه‌گری در مرتبه بالاتری نسبت به غیر ورزشکاران قرار دارند. نوفرستی و همکاران (۱۳۸۹) نیز نشان دادند که ورزشکاران در ویژگی‌های شخصیتی از قبیل مسئولیت‌پذیری، مهارت‌های اجتماعی، خویشتن‌داری، استقلال، خود شکوفایی، پیشرفت، انعطاف‌پذیری، همدلی، مدارا، حضور اجتماعی و مردم‌آمیزی بالاتر از گروه غیر ورزشکار بودند. استفان^{۱۰} (۱۹۸۸) نیز با تحقیق روی صفات شخصیتی ورزشکاران و غیر ورزشکاران بیان کرد که ورزشکاران نسبت به گروه غیر ورزشکار دارای سطح مسئولیت‌پذیری، مدارا، پیشرفت، همدلی، خویشتن‌داری، احساس سلامتی و سلطه‌گری بالاتری بودند. البته برخی محققان مانند لیکر^{۱۱} (۲۰۰۰) و هارتمن^{۱۲} (۲۰۰۳) آثار اجتماعی شدن ورزش را به ویژه در سطح حرفه‌ای چالش برانگیز می‌دانند. به طوری که امروزه اکثر رسانه‌های جمعی بر نقش ورزش همگانی و تربیت بدنی تأکید بیش‌تری دارند (گودرزی و همکاران، ۱۳۹۴). به طور کلی، رشد مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان از اهداف مهم تعلیم و تربیت و همواره مورد توجه معلمان، مربیان، برنامه‌ریزان، والدین و حتی دانش‌آموزان بوده است. این مسئله نه فقط در سازگاری اجتماعی آنان با افراد هم سن و سال، خانواده و گروه‌های اجتماعی نقش مهمی دارد، بلکه عامل مهمی است که می‌تواند با اکثر فعالیت‌ها و موفقیت‌های تحصیلی و ورزشی دانش‌آموزان همبستگی مثبتی داشته باشد (فریزر توماس، ۲۰۰۵).

یکی از مدل‌های ارزشمند برای آموزش و اندازه‌گیری مسئولیت‌پذیری، مدل مسئولیت‌پذیری دونالد هلیسون^{۱۳} (۲۰۰۳) است (هلیسون ۲۰۰۳) که با توجه به ماهیت کاربردی این مدل و رابطه آن با توسعه مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان، به عنوان مدل برجسته آموزشی مطرح شده است (رایت

8. Chen et al

9. Silva

10. Stephen

11. Laker

12. Hartman

13. Hellison model

1. Hellison

2. Berk

3. Martinek

4. Fraser-Thomas et al

5. Wright & Burton

6. Lewis et al

7. Singer & Singer

است که در برگیرنده احترام به خود و دیگران در فعالیت‌های ورزشی است (رضانی نژاد و نیازی، ۱۳۸۹). علاوه بر موقعیت‌های ورزشی، سطوح مسئولیت پذیری افراد را در خانه و سایر کلاس‌های درسی نیز می‌توان بررسی کرد. بر این اساس، می‌توان پی برد که دانش آموزان در چه سطحی از مسئولیت پذیری در کلاس تربیت بدنی، سایر کلاس‌های درسی و به ویژه در خانه قرار دارند؛ زیرا رشد عاطفی-اجتماعی و مسئولیت پذیری نوجوانان به همخوانی، حمایت و انطباق محیط خانواده، مدرسه و جامعه نیازمند است. بنابراین هنگامی می‌توان عملکرد دانش آموزان را مطلوب و مفید دانست که آن‌ها دانش و مهارت‌های اجتماعی آموخته شده را در خانه و موقعیت‌های دیگر زندگی به کار برند (سعادت، ۱۳۸۳؛ گوردن^{۲۲}، ۲۰۰۷؛ فریزر توماس، ۲۰۰۳). تحقیقات متفاوتی درباره رشد اجتماعی و مسئولیت پذیری به ویژه مسئولیت پذیری دانش آموزان صورت گرفته است. بر این اساس، بین مسئولیت پذیری و بسیاری از خصیصه‌های عاطفی-اجتماعی و اخلاقی مانند نوع دوستی، انگیزه پیشرفت، کسب هویت موفق، سلامت عمومی، عزت نفس و رفتارهای مطلوب اجتماعی رابطه‌ای نزدیک و تنگاتنگ وجود دارد (ایمان و مرادی، ۱۳۹۰؛ رضانی، ۱۳۸۰؛ احمدی، ۱۳۹۰؛ سعادت، ۱۳۸۳؛ هلیسون، ۲۰۱۰). همچنین، بنابر نظر اندیشمندان و صاحب‌نظران، مسئولیت و آموزش مسئولیت پذیری مهم‌ترین وظیفه انسان‌هاست؛ وظیفه‌ای که از بدو تولد تا مرگ همراه افراد است و هیچ گاه جدا شدنی نیست (عابدینی، ۱۳۸۶). بر این اساس، نتایج تحقیقات لی و همکارانش (۲۰۰۸) نشان داد که دانش آموزانی که مسئولیت پذیری بالایی دارند لذت بیشتری از شرکت در فعالیت‌های بدنی می‌برند. ضمناً، وزارت آموزش و پرورش کانادا (۱۹۹۵) پیشنهاد داد که از مدل TPSR در مدارس ابتدایی استفاده شود تا از این طریق دانش آموزان به دیدگاه‌های فرهنگی-فردی و اجتماعی درست و مناسب برسند (لی و همکاران^{۲۳}، ۲۰۰۸). بر اساس این تحقیقات و مطالعات مشابه، اهمیت و نقش مسئولیت پذیری در ایجاد و رشد بسیاری از مهارت‌های عاطفی-اجتماعی و ارزش‌های اخلاقی و همچنین جلوگیری از بسیاری از انحرافات اخلاقی و رفتاری کاملاً مشخص و بدیهی است. با توجه به اهمیت این موضوع در روند زندگی انسان و اهمیت توجه به نسل جوان و نوجوان که آینده سازان ایران هستند و پیشرفت و خودشکوفایی آنان در تمامی ابعاد زندگی

و همکاران، ۲۰۰۷). این مدل از سطوح تکاملی مسئولیت پذیری یا اهداف حیطه عاطفی تشکیل شده است. بر این اساس، پنج سطح اصلی برای ارزیابی مسئولیت پذیری افراد در نظر گرفته شده است: ۱- سطح بی‌مسئولیتی یا وظیفه شناسی^{۱۴}، ۲- سطح خویشتن داری یا احترام^{۱۵}، ۳- سطح مشارکت یا تلاش^{۱۶}، ۴- سطح مسئولیت فردی یا خودگردانی^{۱۷}، ۵- سطح کمک و توجه به دیگران^{۱۸}. علاوه بر این سطوح تکاملی، دو سطح کلی به نام مسئولیت پذیری فردی^{۱۹} و مسئولیت پذیری اجتماعی^{۲۰} نیز برای بررسی رشد اخلاقی و مسئولیت پذیری افراد وجود دارد. سطح اول یا بی‌مسئولیتی، دانش آموزان بی‌انگیزه و بی‌انضباط را توصیف می‌کند؛ کسانی که مسئولیت کارها و رفتار خود را به عهده نمی‌گیرند. مؤلفه‌های اصلی سطح دوم، خویشتن داری و احترام گذاشتن به حقوق و احساسات دیگران است. سطح سوم به مشارکت، سخت‌کوشی و انجام درست وظایف محوله و سطح چهارم به میزان استقلال، هدفمندی و خود انضباطی دانش آموزان در انجام فعالیت‌هایشان اشاره دارد. سطح پنجم و بالاترین سطح، دانش آموزانی را توصیف می‌کند که حمایت، کمک و پشتیبانی از دیگران از ویژگی‌های اصلی آنان است. همچنین، دو سطح کلی مسئولیت پذیری فردی به مسئولیت فرد در قبال نیک زیستی^{۲۱} خویش و مسئولیت پذیری اجتماعی به تعهد وی در قبال نیک زیستی دیگران مربوط می‌شود.

بر اساس این مدل، هر چه دانش آموز مسئولیت پذیرتر باشد از نظر معیارهای رشد اخلاقی و اجتماعی در سطح بالاتری قرار دارد (هلیسون، ۲۰۱۰). در واقع، مدل مسئولیت پذیری هلیسون رویکردی آموزشی-تربیتی در آموزش تربیت بدنی است که هدف اصلی آن دستیابی به رشد اخلاقی و اجتماعی و به ویژه مسئولیت پذیری است. این مدل در بسیاری از برنامه‌های ورزشی چه در برنامه‌های تربیت بدنی مدارس و چه در خارج از مدارس به اجرا در آمده و همچنان رو به رشد و گسترش است. حتی اتحادیه ملی تربیت بدنی آمریکا در سال ۲۰۰۴، از بین شش استاندارد درس تربیت بدنی، استاندارد پنجم را به نمایش رفتار فردی و اجتماعی مسئولانه اختصاص داده

-
- 14. Irresponsibility
 - 15. Self-control / Respect
 - 16. Participation / Effort
 - 17. Self-responsibility/ Self- direction
 - 18. Helping & Caring for others
 - 19. Personal responsibility
 - 20. Social responsibility
 - 21. Well- Being

وجود داشت، بنابراین از این ۴۰۰ نفر دانش آموز، ۲۰۰ نفر دختر و ۲۰۰ نفر پسر بودند که با توجه به پژوهش حاضر، تعداد مساوی یعنی ۱۰۰ نفر ورزشکار و ۱۰۰ نفر غیر ورزشکار برای هر دو گروه (یا دو جنسیت) در نظر گرفته شد تا رفتار این دانش آموزان از نظر والدین، معلم تربیت بدنی و معلم سایر دروس آنان بررسی شود.

بنابراین، با توجه به تعداد دانش آموزان، نمونه والدین نیز برابر با تعداد دانش آموزان بود؛ ضمناً، ۴۴ معلم تربیت بدنی هر کدام میزان مسئولیت پذیری حدوداً ۱۰ دانش آموز را در کلاس تربیت بدنی و ۶۹ معلم غیر تربیت بدنی هر کدام، رفتار حدوداً ۶ دانش آموز را در سایر کلاس‌ها ارزیابی می‌کردند. البته، ۳۵۷ پرسشنامه از هر گروه و به طور جداگانه یعنی والدین، معلمان تربیت بدنی و معلمان سایر دروس برای بررسی‌های آماری مورد استفاده قرار گرفت. منظور از دانش آموز ورزشکار در این پژوهش، دانش آموزی است که حداقل یک سال سابقه فعالیت منظم و مستمر در یکی از رشته‌های ورزشی در باشگاه ورزشی داشته و در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ نیز به این فعالیت مستمر خود ادامه داده باشد. دانش آموز غیر ورزشکار به دانش آموزی اطلاق می‌شود که نه تنها در هیچ یک از رشته‌های ورزشی فعالیت منظم و مستمر نداشته و به تأیید معلم ورزش خود نیز در فعالیت‌های کلاس تربیت بدنی حضور فعال ندارد. ضمناً، معلمان کلاس افرادی هستند که به دانش آموزان انتخاب شده حداقل دو سال سابقه تدریس در مدرسه را داشتند و دارای شناخت کافی از آنان بودند.

در این پژوهش، برای بررسی سطوح مسئولیت پذیری دانش آموزان از سه پرسشنامه استفاده شد. هر سه پرسشنامه بر اساس سطوح مدل TPSR هلیسون، میزان مسئولیت پذیری دانش آموزان را در سه موقعیت خانه، کلاس تربیت بدنی و کلاس درس می‌سنجند. همچنین برای هر کدام از این پرسشنامه‌ها یک پرسشنامه اطلاعات جمعیت شناختی استفاده شد. مبنای اصلی این پرسشنامه‌ها، پرسشنامه استاندارد PSRQ و همکاران (۲۰۰۸) بود. این پرسشنامه، از ۱۴ سؤال با مقیاس ۶ ارزشی لیکرت در پیوستاری ۱ (کاملاً مخالفم) تا ۶ (کاملاً موافقم) طراحی شده است. همچنین، در مورد هر سه پرسشنامه، سطح بی‌مسئولیتی به سطوح پرسشنامه PSRQ اضافه گردید. هر سه پرسشنامه برای بررسی روایی صوری و محتوایی در اختیار ۱۵ نفر از صاحب‌نظران و اساتید مدیریت ورزشی و روانشناسی و ۵ نفر از کارشناسان و معلمان خبره آموزش و پرورش قرار گرفت و پایایی پرسشنامه‌های مسئولیت پذیری دانش آموزان در خانه ($\alpha = 0/72$)، در کلاس تربیت

حائز اهمیت است، لذا بررسی سطوح (میزان) مسئولیت پذیری آنان توجه بیش از پیش را می‌طلبد و بررسی سطوح مسئولیت پذیری ورزشکاران و غیر ورزشکاران درخور انجام تحقیقات بیشتر است. در واقع از این طریق می‌توان پاسخ داد که دانش آموزان با شرکت در ورزش و فعالیت‌های حرکتی، در چه سطوحی از مسئولیت پذیری قرار می‌گیرند و نقش ورزش و فعالیت‌های حرکتی در ایجاد مسئولیت پذیری دانش آموزان (ورزشکار و غیر ورزشکار) به عنوان یکی از مهم‌ترین مهارت‌های اجتماعی این دوران آشکارتر می‌شود.

با توجه به این مطالب، نکته بسیار مهم این است که در اکثر تحقیقات انجام شده در مورد مسئولیت پذیری، مسئولیت پذیری افراد با روش‌های متفاوت علوم روانشناسی مثل کلاس و غیره سنجیده شده است که هیچکدام از آن‌ها به تربیت بدنی و فعالیت‌های حرکتی به عنوان عامل اثر گذار مستقلی بر ایجاد و توسعه مسئولیت پذیری توجه نکرده‌اند (ایمان و مرادی، ۱۳۹۰؛ رضانی، ۱۳۸۰؛ احمدی، ۱۳۹۰؛ سعادت، ۱۳۸۳؛ کردلو، ۱۳۸۷)؛ لذا این نیاز وجود داشت که از مدل اختصاصی TPSR هلیسون برای بررسی و ارزیابی میزان مسئولیت پذیری دانش آموزان در فعالیت‌های حرکتی و ورزشی استفاده شود. همچنین، از آنجا که، خانواده و مدرسه به عنوان نهادهای مهم اجتماعی در رشد مهارت‌های اجتماعی نظیر مسئولیت پذیری نقش بسزایی به عهده دارند (سعادت، ۱۳۸۳؛ فریزر توماس، ۲۰۰۵)، هدف اصلی پژوهش حاضر، بررسی میزان مسئولیت پذیری نوجوانان ورزشکار و غیر ورزشکار شهر رشت بر اساس مدل هلیسون در سه موقعیت خانه، کلاس تربیت بدنی و سایر کلاس‌های درسی مدرسه از دیدگاه والدین و معلمان آن‌ها بود؛ یا چه تفاوتی بین سطوح مسئولیت پذیری نوجوانان ورزشکار و غیر ورزشکار شهر رشت در خانه و مدرسه (کلاس تربیت بدنی و سایر کلاس‌ها) از دیدگاه والدین و معلمان آن‌ها وجود دارد؟

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر توصیفی و از نوع مقایسه‌ای است. جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانش آموزان دختر و پسر پایه سوم راهنمایی مدارس دولتی شهر رشت (۶۸۸۲ نفر) در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ تشکیل دادند. نمونه آماری بر اساس جدول مورگان، ۳۶۵ نفر برآورد شد که با احتمال افت نمونه پژوهش، تعداد ۴۰۰ نفر دانش آموز (۲۰۰ نفر ورزشکار و ۲۰۰ نفر غیر ورزشکار) به طور تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. با توجه به این که تعداد دختران و پسران در جامعه آماری مورد نظر، مشابه بود (۳۳۴۳ پسر و ۳۵۳۹ دختر) و تفاوت بسیار ناچیزی

تربیت بدنی و سایر کلاس‌ها)، تحصیلات لیسانس داشتند. به علاوه، بیش از ۹۰٪ معلمان تربیت بدنی و غیر تربیت بدنی حداقل دو سابقه تدریس متوالی در مدارس را داشتند؛ بنابراین دارای شناخت کافی از دانش آموزان بودند.

مقایسه سطوح مسئولیت پذیری دانش آموزان از دیدگاه والدین نشان داد که بین سطوح بی‌مسئولیتی، احترام و خودگردانی و همچنین سطوح مسئولیت پذیری فردی و اجتماعی دانش آموزان ورزشکار و غیر ورزشکار تفاوت معنی‌داری وجود دارد ($p \leq 0/05$). البته در بین سطوح تلاش و کمک و توجه به دیگران در ورزشکاران و گروه غیر ورزشکار تفاوت معنی‌داری وجود نداشت. (جدول ۱)

به طور کلی، با توجه به نتایج جدول ۱ از دیدگاه والدین، میزان مسئولیت پذیری دانش آموزان ورزشکار در تمامی سطوح مسئولیت پذیری از دانش آموزان غیر ورزشکار بیش‌تر است. همچنین نمرات مربوط به سطح بی‌مسئولیتی آنان از دانش آموزان غیر ورزشکار به طور معنی‌داری پایین‌تر است.

از دیدگاه معلمان تربیت بدنی، دانش آموزان ورزشکار از نظر تمام سطوح مسئولیت پذیری یعنی سطح بی‌مسئولیتی، احترام، خودگردانی، کمک و توجه به دیگران و همچنین مسئولیت پذیری فردی و اجتماعی با دانش آموزان غیر ورزشکار تفاوت معنی‌داری داشتند ($p \leq 0/05$). (جدول ۲)

بدنی ($\alpha = 0/05$) و در سایر کلاس‌ها ($\alpha = 0/10$) با روش آلفای کرونباخ تأیید شد. به منظور تجزیه و تحلیل آماری و آزمون فرضیه‌های پژوهش از نرم افزار SPSS نسخه ۱۷ استفاده شد. برای تعیین چگونگی توزیع داده‌های پژوهش از آزمون کالموگروف-اسمیرنوف یک گروهی و در تحلیل فرضیه‌های پژوهش به دلیل غیر طبیعی بودن توزیع داده‌ها از روش‌های آماری یومن ویتنی در سطح معنی‌داری $P \leq 0/05$ مورد استفاده قرار گرفت.

یافته‌های پژوهش

از مجموع ۳۵۷ نفر دانش آموزان، ۱۷۵ دختر (۴۹٪) و ۱۸۲ پسر (۵۱٪) در پژوهش حاضر شرکت کردند. از این تعداد، ۱۹۴ نفر (۵۴/۳٪) ورزشکار و ۱۶۳ نفر (۴۵/۷٪) غیر ورزشکار بودند. همچنین ۵۰ درصد از دانش آموزان ورزشکار، بین ۲-۴ سال سابقه فعالیت ورزشی مستمر در باشگاه‌های ورزشی داشتند. تعداد مادران شرکت کننده (۵۹/۹٪) و بیشتر از تعداد پدران بود و بیش از ۴۵٪ از والدین، دارای مدرک تحصیلی دیپلم و تعداد بسیار کمی از آنان (۱۱٪) تحصیلات بالاتر (لیسانس و بالاتر) داشتند. ضمناً، تعداد معلمان زن و مرد تربیت بدنی با هم برابر (جمع ۴۴ نفر) و تعداد معلمان زن و مرد غیر تربیت بدنی تقریباً برابر کل (۶۹ نفر) بود و بیش از ۷۰٪ هر دو گروه از معلمان

جدول ۱. مقایسه سطوح مسئولیت پذیری دانش آموزان ورزشکار و غیر ورزشکار از دیدگاه والدین

سطوح مسئولیت پذیری	گروه	میانگین	انحراف استاندارد	آزمون U-مان ویتنی	
				Z محاسبه شده	سطح معنی‌داری
بی‌مسئولیتی	ورزشکار	۲/۱۰	۱/۰۲	-۲/۹۶۸	۰/۰۰۳*
	غیر ورزشکار	۲/۴۲	۱/۰۹		
احترام	ورزشکار	۵/۱۱	۰/۷۸	-۲/۲۰۶	۰/۰۲۷*
	غیر ورزشکار	۴/۹۲	۰/۸۳		
تلاش	ورزشکار	۴/۶۴	۰/۸۸	-۰/۹۴۳	۰/۳۴۶
	غیر ورزشکار	۴/۵۵	۰/۹۱		
خودگردانی	ورزشکار	۵/۱۶	۰/۸۳	-۳/۷۰۲	۰/۰۰۱*
	غیر ورزشکار	۴/۸۳	۰/۸۸		
کمک و توجه به دیگران	ورزشکار	۵/۰۶	۰/۷۳	-۱/۴۶۴	۰/۱۴۳
	غیر ورزشکار	۴/۹۰	۰/۸۶		
مسئولیت پذیری فردی	ورزشکار	۴/۹۰	۰/۷۶	-۲/۸۰۸	۰/۰۰۵*
	غیر ورزشکار	۴/۶۹	۰/۷۷		
مسئولیت پذیری اجتماعی	ورزشکار	۵/۰۸	۰/۶۸	-۲/۲۳۲	۰/۰۲۶*
	غیر ورزشکار	۴/۹۱	۰/۷۴		

*در سطح $p \leq 0/05$ معنی‌دار است.

جدول ۲. مقایسه سطوح مسئولیت پذیری دانش آموزان ورزشکار و غیر ورزشکار از دیدگاه معلمان تربیت بدنی

آزمون U- مان ویتنی		انحراف استاندارد	میانگین	گروه	سطوح مسئولیت پذیری
سطح معنی داری	Z محاسبه شده				
.۰/۰۰۱ *	-۱۱/۰۰۵	۰/۷۷	۱/۷۳	ورزشکار	بی مسئولیتی
		۰/۹۴	۲/۹۰	غیر ورزشکار	
.۰/۰۰۱ *	-۷/۰۳۶	۰/۸۱	۵/۳۶	ورزشکار	احترام
		۱/۲۴	۴/۵۰	غیر ورزشکار	
.۰/۰۰۱ *	-۱۴/۵۱۸	۰/۸۸	۴/۸۴	ورزشکار	تلاش
		۰/۹۹	۲/۶۴	غیر ورزشکار	
.۰/۰۰۱ *	-۱۳/۷۱۸	۰/۷۶	۴/۹۰	ورزشکار	خودگردانی
		۰/۹۸	۳/۱۷	غیر ورزشکار	
.۰/۰۰۱ *	-۱۲/۳۴۹	۰/۸۱	۴/۹۳	ورزشکار	کمک و توجه به دیگران
		۰/۹۳	۳/۴۸	غیر ورزشکار	
.۰/۰۰۱ *	-۱۴/۴۵۳	۰/۷۸	۴/۸۸	ورزشکار	مسئولیت پذیری فردی
		۰/۹۱	۲/۹۰	غیر ورزشکار	
.۰/۰۰۱ *	-۱۰/۵۳۰	۰/۷۵	۵/۱۴	ورزشکار	مسئولیت پذیری اجتماعی
		۱/۰۱	۳/۹۸	غیر ورزشکار	

*در سطح $p \leq 0/05$ معنی دار است.

جدول ۳. مقایسه سطوح مسئولیت پذیری دانش آموزان ورزشکار و غیر ورزشکار از دیدگاه معلمان سایر دروس

آزمون U- مان ویتنی		انحراف استاندارد	میانگین	گروه	سطوح مسئولیت پذیری
سطح معنی داری	Z محاسبه شده				
.۰/۰۰۱ *	-۳/۳۲۶	۱/۱۷	۲/۴۴	ورزشکار	بی مسئولیتی
		۱/۳۱	۲/۸۹	غیر ورزشکار	
.۰/۰۰۱ *	-۳/۹۳۸	۰/۹۳	۴/۹۹	ورزشکار	احترام
		۱/۱۵	۴/۵۶	غیر ورزشکار	
.۰/۰۰۱ *	-۳/۱۶۷	۱/۰۸	۴/۶۲	ورزشکار	تلاش
		۱/۲۹	۳/۷۸	غیر ورزشکار	
.۰/۰۰۱ *	-۶/۵۲۹	۱/۰۱	۴/۷۸	ورزشکار	خودگردانی
		۱/۲۲	۳/۹۶	غیر ورزشکار	
.۰/۰۰۱ *	-۶/۴۵۷	۰/۹۳	۴/۷۳	ورزشکار	کمک و توجه به دیگران
		۱/۰۵	۴/۰۱	غیر ورزشکار	
.۰/۰۰۱ *	-۶/۵۷۳	۰/۹۸	۴/۷۱	ورزشکار	مسئولیت پذیری فردی
		۱/۲۲	۳/۸۷	غیر ورزشکار	
.۰/۰۰۱ *	-۵/۵۷۲	۰/۸۷	۴/۸۶	ورزشکار	مسئولیت پذیری اجتماعی
		۱/۰۲	۴/۲۷	غیر ورزشکار	

* در سطح $p \leq 0/05$ معنی دار است.

اطلاعات جدول ۳ نشان می‌دهد که از دیدگاه معلمان سایر دروس نیز دانش آموزان ورزشکار از نظر تمام سطوح مسئولیت پذیری با دانش آموزان غیر ورزشکار تفاوت معنی داری داشتند ($p \leq 0/05$). میزان مسئولیت پذیری دانش آموزان ورزشکار در

اطلاعات جدول ۲ نشان می‌دهد که میزان مسئولیت‌پذیری دانش آموزان ورزشکار در کلاس تربیت بدنی از دیدگاه معلمان تربیت بدنی از دانش آموزان غیر ورزشکار بیش تر است. ضمناً، نمرات مربوط به سطح بی‌مسئولیتی آنان از دانش آموزان غیر ورزشکار پایین تر است.

(احمدی و همکاران، ۱۳۸۴). همچنین به نظر می‌رسد که عواقب منفی در زمینه ورزش حرفه‌ای و قهرمانی بیشتر باشد. در این سطح از برنامه‌های ورزشی، به دلیل اهمیت کسب پیروزی و جلوگیری از شکست و باخت در مسابقات، در بسیاری از موارد به اصول اخلاقی توجه چندانی نشده است و حتی این ارزش‌ها نادیده گرفته می‌شوند. با توجه به روند کنونی در این ورزش‌ها، ارزش‌های اخلاقی در آن‌ها رو به افول است (طالبیان نیا و همکاران، ۱۳۸۷).

نتایج این پژوهش نشان داد که سطح اول یا بی‌مسئولیتی دانش آموزان ورزشکار به طور معنی‌داری پایین‌تر بود. این یافته پژوهش بدان معنی است که بی‌انگیزگی، عدم قبول مسئولیت، رفتارهای پرخاشگرانه و بی‌انضباطی ورزشکاران به مراتب پایین‌تر از غیر ورزشکاران و افراد غیر فعال است. تحقیقات متعدد بر نقش ورزش و فعالیت‌های حرکتی بر توسعه تعهد و وظیفه‌شناسی در فعالیت‌ها، جلوگیری از انحرافات رفتاری و اخلاقی تأکید کرده‌اند (یگانه و همکاران، ۱۳۹۱؛ انتقبا، ۱۳۸۴). به عقیده هلیسون (۲۰۱۰)، چن و همکاران (۲۰۱۰) و یگانه (۱۳۹۱) ورزش باعث ثبات عاطفی-رفتاری و رشد رفتارهای اجتماعی و اخلاقی مثبت می‌شود. ضمناً، سطح احترام در ورزشکاران به طور معنی‌داری بالاتر از گروه غیر ورزشکار بود؛ یعنی ورزشکاران دارای خودکنترلی یا خویشتن‌داری بالاتر و مدارا و سازش بیشتر با دیگران هستند و برای حقوق و احساسات سایرین احترام و ارزش قائلند. این نتایج پژوهش با یافته‌های تحقیقات سیلوا (۱۹۸۴)، مارتینک (۲۰۰۳) و نوفرستی و همکاران (۱۳۸۹) همخوانی دارد. بر اساس این تحقیقات، از مهم‌ترین آثار اجتماعی ورزش می‌توان، رشد شخصیت اجتماعی افراد، احترام به قوانین، درک و انتقال ارزش‌های اجتماعی، ثبات رفتاری، سازگاری با دیگران و قانونمندی را نام برد.

سطح سوم مسئولیت‌پذیری یا سطح تلاش نیز در ورزشکاران به طور معنی‌داری بالاتر بود. در واقع انسان بی‌مسئولیت کسی است که خود را از تلاش‌های خسته‌کننده نجات می‌دهد و برای رسیدن به اهداف خویش انگیزه و تمایل کافی برای مواجهه با مشکلات و چالش‌های هر چند ناچیز پیش‌رو در وظایف محوله‌اش را ندارد (عابدینی، ۱۳۸۶). نمرات دانش آموزان ورزشکار نشان داد که آنان به مراتب از افراد غیر ورزشکار و غیر فعال، مشارکت و تلاش بیشتر و به ویژه سخت‌کوشی بالاتری از خود در انجام فعالیت‌هایشان نشان داده‌اند. این یافته‌های پژوهش با نتایج تحقیقات استفان (۱۹۸۸) و نیرمانی (۱۳۸۵) همخوانی دارد. مارتینک (۲۰۰۳)

سایر کلاس‌های درسی از دیدگاه معلمان آنان، از دانش آموزان غیر ورزشکار بیش‌تر است و نمرات مربوط به سطح بی‌مسئولیتی آنان از دانش آموزان غیر ورزشکار پایین‌تر می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

تحلیل یافته‌های پژوهش از سه دیدگاه والدین، معلمان تربیت بدنی و معلمان سایر دروس (غیر تربیت بدنی)، نشان داد که بین سطوح مسئولیت‌پذیری دانش آموزان ورزشکار و غیر ورزشکار در خانه، کلاس تربیت بدنی و سایر کلاس‌های درسی تفاوت وجود دارد. این تفاوت‌ها، از دیدگاه والدین (به جز در دو سطح تلاش و کمک به دیگران)، معلمان تربیت بدنی و معلمان کلاس معنی‌دار است. در واقع، میزان مسئولیت‌پذیری دانش آموزان ورزشکار از دانش آموزان غیر ورزشکار بالاتر است. ورزشکاران از نظر سطوح پنج‌گانه اصلی مسئولیت‌پذیری یعنی احترام، تلاش، خودگردانی، کمک و توجه به دیگران و همچنین دو سطح کلی مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی از گروه غیر ورزشکار بالاتر و از نظر سطح بی‌مسئولیتی از آنان پایین‌تر بودند. این یافته‌های پژوهش با نتایج پژوهش هلیسون و همکاران (۲۰۱۰)، رایت و همکاران (۲۰۰۸)، سینگر و سینگر (۲۰۰۶)، سیلوا (۱۹۸۴)، استفان (۱۹۸۸)، نوفرستی و همکاران (۱۳۸۹) و نیرمانی (۱۳۸۵) کاملاً همخوانی دارد. بر اساس یافته‌های این تحقیقات، مشارکت در فعالیت‌های ورزشی نقش چشم‌گیری در افزایش مسئولیت‌پذیری افراد دارد و ورزشکاران میزان مسئولیت‌پذیری بالاتری نسبت به افراد غیر ورزشکار دارند.

از طرف دیگر، یافته‌های پژوهش حاضر با تحقیقات رضانی نژاد (۱۳۷۲)، لیکر (۲۰۰۰) و هارتمن (۲۰۰۳) همخوانی ندارد. این محققان، آثار اجتماعی شدن و رشد اخلاقی در ورزش و برنامه‌های تربیت بدنی را ضعیف می‌دانند. در واقع، تحقیقات نشان داده‌اند که ورزش همیشه بر سلامت روانی و اجتماعی اثر مثبتی ندارد و می‌تواند دارای آثار سوء باشد. البته باید بیان کرد که آثار مثبت ورزش و تربیت بدنی برای رشد اجتماعی-اخلاقی افراد بسیار بالاتر از نتایج منفی آن است (فریزر توماس و همکاران، ۲۰۰۵؛ گوردن، ۲۰۰۷). به طور کلی، شرکت در هر فعالیت فردی و گروهی بر جسم و روان اثر می‌گذارد و اگر آن فعالیت فرح‌بخش، مهیج، دارای جنب و جوش و حس رقابت‌سازنده مانند فعالیت‌های سالم ورزشی باشد، مسلماً آثار مطلوبی بر ابعاد روانی و اجتماعی فرد می‌گذارد

همدلی، تعامل اجتماعی، کار گروهی، رفتارهای نوع دوستانه و مردم آمیزی بسیار موفق‌تر از غیر ورزشکاران رفتار می‌کنند. بر کسی پوشیده نیست که ورزش و فعالیت‌های بدنی منظم و مستمر تأثیر چشم‌گیری در ایجاد و رشد ارزش‌های اخلاقی و رفتارهای انسان دوستانه دارد. از دیدگاه روانشناسان، رفتار اخلاقی، رفتاری است که هنجارها و ارزش‌های جامعه و گروه را مورد تأیید قرار داده و سبب کمک به دیگر انسان‌ها گردد (نوفرستی و همکاران، ۱۳۸۹؛ مارتینیک، ۲۰۰۳؛ سیلوا، ۱۹۸۴).

همچنین نتایج پژوهش حاضر نشان داد که سطوح مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی دانش‌آموزان ورزشکار در خانه، کلاس تربیت بدنی و سایر کلاس‌های درسی، به طور معنی‌داری بالاتر از دانش‌آموزان غیر ورزشکار است. این نتایج پژوهش با تحقیقات رایت و همکاران (۲۰۰۸)، نوفرستی و همکاران (۱۳۸۹) و امیر تاش (۱۳۸۵) همخوانی دارد. در واقع این تحقیقات نشان دادند که ورزشکاران هم از نظر خصوصیات فردی و هم اجتماعی در سطح بالاتری نسبت به افراد غیر ورزشکار و غیر فعال قرار دارند. به نظر می‌رسد که حضور مستمر و منظم افراد در برنامه‌های ورزشی علاوه بر آنکه می‌تواند در ویژگی‌های فردی آنان اثر گذار باشد و باعث بهبود در کنترل خلق و خو، رفتار فردی، مسئولیت فردی و خصوصیات از این قبیل شود، می‌تواند زمینه ساز روابط اجتماعی مثبت، تعاملات اجتماعی بالاتر، برون‌گرایی، بهبود افزایش حس همدردی و دلسوزی آنان شود و در بعد اجتماعی آنان نیز تأثیر چشم‌گیری داشته باشد (اتقیاء، ۱۳۸۴؛ یگانه و حسین‌خانزاده، ۱۳۹۱؛ هلیسون و والش، ۲۰۰۲؛ واتسون^{۲۵} و همکاران، ۲۰۰۳). در واقع، ورزش پدیده‌ای است چند وجهی که ارزش‌ها و انتظارات را به تدریج تغییر می‌دهد. ورزش نه تنها در سازگاری شخصی و بلکه در سازگاری اجتماعی افراد مشارکت‌کننده، دخیل است (نوفرستی و همکاران، ۱۳۸۹).

هدف اصلی تربیت بدنی و فعالیت‌های ورزشی سالم، توسعه و تکامل رفتار آدمی در تمامی ابعاد فردی و اجتماعی آن است. بنابراین نوجوانان علاوه بر برخورداری از ثبات فردی (رشد فردی)، اگر بخواهند در این دنیا که تغییرات بسیار سریع را پشت سر می‌گذارند به ثبات اجتماعی برسند، نیازمند یادگیری همکاری، حمایت و کمک به دیگران هستند (هلیسون، ۱۹۸۵)؛ لذا پیشنهاد می‌شود که معلمان تربیت بدنی و ورزش ابعاد تربیتی و اهداف مختلف حیطه عاطفی را در برنامه‌های خود مورد توجه قرار دهند و در این زمینه با والدین و دیگر

بیان می‌کند که ورزشکاران با شرکت فعال در فعالیت‌های ورزشی فرصت رو به رو شدن با چالش‌ها و موانع را تجربه می‌کنند و سخت‌کوشی، ایستادگی و پشتکار آنان از این طریق پرورش می‌یابد و زمینه‌ای برای تقویت این مهارت‌های ارزشمند در سایر موقعیت‌های زندگی برای آنان فراهم می‌شود. ضمناً تلاش و پایداری آنان نه تنها در کلاس‌های تربیت بدنی، بلکه در سایر کلاس‌های درسی و همچنین در محیط خانواده به خوبی مشخص و آشکار است. که در این زمینه، نریمانی (۱۳۸۵) بیان کرد که دانش‌آموزان ورزشکار از پیشرفت تحصیلی بالاتری نسبت به گروه غیر ورزشکار برخوردارند. البته این تفاوت از دیدگاه والدین معنی‌دار نبود. شاید وظایف محوله در خانه به دلیل متفاوت بودن و اختیاری و باب طبع بودن نسبت به وظایف درسی و ورزشی دانش‌آموزان غیر ورزشکار، برایشان رضایت بخش‌تر است. در نتیجه تلاش بیش‌تری در جهت انجام آن از خود نشان می‌دهند.

دانش‌آموزان ورزشکار از نظر چهارمین سطح مسئولیت‌پذیری یا سطح خودگردانی نیز به طور معنی‌داری نمرات بالاتری از هر سه دیدگاه و در هر سه موقعیت خانه، کلاس تربیت بدنی و کلاس درس داشتند. بنابراین آنان از نظر قدرت تصمیم‌گیری، استقلال، پیشرفت در کارها، تنظیم اهداف و رفتار هدفمند که مؤلفه‌های اصلی این سطح می‌باشد در سطح بالاتری هستند. این نتایج پژوهش با یافته‌های استفان (۱۹۸۸) و نوفرستی و همکاران (۱۳۸۹) همخوانی دارد. احتمالاً شرکت منظم و مستمر در برنامه‌های ورزشی به ورزشکاران هویتی می‌بخشد که از آنان افرادی مصمم، دارای استقلال رای، کوشا و خلاق می‌سازد. آنان در هنگام اجرای فعالیت‌های مختلف با توانایی‌های خویش بیش‌تر آشنا شده و روحیه استقلال و اعتماد به نفس خویش را تمرین می‌کند. از طرف دیگر، در مورد دانش‌آموزان غیر ورزشکار باید بیان نمود افرادی که تمایل کم‌تری به شرکت در فعالیت‌های ورزشی دارند، از بسیاری از فواید ورزش در رشد اجتماعی بی‌بهره خواهند ماند (لی و همکاران، ۲۰۰۸).

سطح نهایی یا سطح کمک و توجه به دیگران که بالاترین سطح تکاملی مسئولیت‌پذیری است در ورزشکاران به مراتب بالاتر از غیر ورزشکاران بود. بر این اساس، دانش‌آموزان حمایت و توجه بیش‌تری نسبت به سایرین از خود نشان می‌دهند. آن‌ها نه تنها در قبال بهزیستی خود، بلکه در برخورد با دیگران نیز احساس مسئولیت می‌کنند. مطالعات هلیسون و والش (۲۰۰۲)، سیلوا (۱۹۸۴)، نوفرستی و همکاران (۱۳۸۹) و مارتینیک (۲۰۰۳) نشان می‌دهد که ورزشکاران در خصوصیات

نیمه تجربی و در رشته‌های ورزشی مختلف و سطوح متفاوت قهرمانی مورد استفاده قرار گیرد.

همکاران مدرسه در ارتباط باشند. البته با توجه به محدودیت‌های پژوهشی، باید بتوان سایر ابعاد رشد عاطفی دانش آموزان را تفکیک و قابل اندازه‌گیری کرد تا در تحقیقات

منابع

- اتقیاء، ناهید (۱۳۸۴). «نقش فعالیت‌های ورزشی در پیشگیری و مقابله با انحرافات اخلاقی و اجتماعی جوانان ایرانی». *مجله نیرو و نشاط*، صص ۳۰-۴۸. ##حمدی، سیروس (۱۳۹۰). *بررسی رابطه بین مسئولیت پذیری اجتماعی و نوع دوستی*. مجموعه مقالات همایش ملی مسئولیت پذیری اجتماعی جوانان. پژوهشکده علوم اجتماعی دانشگاه شیراز. ##حمدی، عزت الله؛ شیخ علیزاده، سیاوش؛ شیر محمد زاده، محسن (۱۳۸۴). «بررسی آزمایشی تأثیر ورزش بر سلامت روانی دانشجویان». *مجله حرکت*. شماره ۲۸، صص ۲۹-۱۹. ##امیر تاش، علی محمد؛ سبجانی نژاد، مهدی؛ عابدی، احمد (۱۳۸۵). «مقایسه رشد اجتماعی دانش آموزان ورزشکار و غیر پسر ورزشکار دوره راهنمایی تحصیلی». *فصلنامه المپیک*. سال ۱۴، شماره ۲، صص ۶۱-۵۳. ##ایمان، محمدتقی؛ مرادی، گلمراد (۱۳۹۰). *بررسی رابطه بین مسئولیت اجتماعی و رفتارهای مطلوب اجتماعی جوانان*. مجموعه مقالات همایش ملی مسئولیت پذیری اجتماعی جوانان، پژوهشکده علوم اجتماعی دانشگاه شیراز. ##ببرک، لورای (۱۳۸۶). *روانشناسی رشد (از نوجوانی تا پایان زندگی)*. ترجمه یحیی سید محمدی. تهران: نشر ارسباران. ##رضانی دیسفانی، علی (۱۳۸۰). *اثر بخشی آموزش مسئولیت‌پذیری به شیوه گلاسز بر کاهش بحران هویت دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهر اصفهان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه اصفهان. ##رضانی نژاد، رحیم (۱۳۹۰). *تربیت بدنی در مدارس*. چاپ ششم، تهران: انتشارات سمت. ##رضانی نژاد، رحیم؛ نیازی، سید محمد (۱۳۸۹). *اهداف، استانداردها و محتوای درس تربیت بدنی در مدارس*. تهران: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی. ##سعادت‌تی شامیر، ابوطالب (۱۳۸۳). *بررسی ارتباط بین سبک‌های هویت روان سنجی (اطلاعاتی، هنجاری، سردرگمی/اجتنابی) با سلامت عمومی و مسئولیت‌پذیری در دانشجویان دانشگاه‌های تهران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم تهران. ##طالبیان نیا، حسین؛ مظفری، امیراحمد؛ مرتضائی، بهزاد (۱۳۸۷). «بررسی وضعیت توسعه رفتار اخلاقی در ورزش قهرمانی کشور و ارائه راهکار». *نشریه حرکت*. شماره ۳۷، صص ۱۹۱-۱۷۱. ##عابدینی، احمد (۱۳۸۶). *فرزندان و مسئولیت‌پذیری سیاسی و اجتماعی*. تهران: انتشارات عابد. ##کردلو، منیره (۱۳۸۷). «بررسی عوامل مؤثر بر مسئولیت‌پذیری نوجوانان دبیرستانی در خانه و مدرسه». *مجله رشد مشاور مدرسه*. دوره ۴، شماره ۱، صص ۱۱-۴. ##گودرزی، محمود؛ اسلامی، ایوب؛ علی دوست قهفرخی، ابراهیم (۱۳۹۴). «شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه فرهنگ ورزش همگانی از طریق سیمای جمهوری اسلامی ایران». *پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی*. سال ۴، شماره ۳ (۱۵ پیاپی)، صص ۲۷-۱۱. ##تریمانی، محمد؛ ابوالقاسمی، عباس؛ برهمند، اوشا؛ محمد امینی، زرار (۱۳۸۵). «مقایسه سرسختی روانشناختی، سبک‌های تفکر، مهارت‌های اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ورزشکار و غیر ورزشکار». *پژوهش در علوم ورزشی*. شماره ۱۱، صص ۷۷-۵۹. ##توفرستی، اعظم؛ حمیدپور، حسن؛ دروگر، خدیجه (۱۳۸۹). «مقایسه ویژگی‌های شخصیتی دانش آموزان ورزشکار و غیر ورزشکار». *فصلنامه روانشناسی کاربردی*. شماره ۲، صص ۱۰۰-۸۷. ##پیگانه، طیبه؛ حسین خانزاده، عباسعلی (۱۳۹۱). «بررسی مقایسه‌ای مشکلات رفتاری کودکان ورزشکار و غیر ورزشکار». *مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان*. شماره ۱۷، صص ۲۹-۱۷. ##
- Andre, M.H. (2010). "Analyzing the learning of the taking personal and social responsibility model within a new physical education undergraduate degree program in EI Salvador". Master degree thesis, Faculty of applied health science, Brock university. ##Chen, S.; Snyder, S. & Magner, M. (2010). "The effects of sport participation on student-athletes' and non-athlete students' social life and identity". *Journal of Issues in Intercollegiate Athletics*, 3, 176-193. ##Fraser-Thomas, J.L.; Cote, J.& Deakin, J. (2005). "Youth sport programs: An avenue to foster positive youth development". *Physical Education & Sport Pedagogy*, 10(1): 19-40. ##Gordon, B. (2007). *An examination of the responsibility model in a New Zealand secondary school physical education program*. PhD thesis, Massey university, palmerston, newzealand. ##Hartman, D. (2003). "Theorizing sport as social intervention: A view from the Grassroots". *Quest*, 55(2), 118-140. ##Hellison, D. & Walsh, D. (2002). "Responsibility-Based Youth Programs Evaluation: Investigating the Investigators". *Quest*, 54(4), 292-307. ##Hellison, D. (2003). "Teaching responsibility through physical activity". Champaign, IL: Human Kinetics. ##Hellison, D. (2010). "Teaching personal and social responsibility through physical activity". Champaign, IL: Human Kinetics Publishers. ##Hellison, D.R. (1985). "Goals and strategies for teaching physical education". Champaign, IL: Human kinetics. ##Laker, A. (2000). "Beyond the boundaries of physical education". London; New York: RoutledgeFalmer. ##Lewis, T.J.; Sugai, G. & Colvin, G. (1998). "Reducing problem behavior through a school-wide system of effective behavioral support: Investigation of a school-wide social skills training program and contextual interventions". *School Psychology Review*, 27(3), 446-459. ##Li, w.; Wright, P.M.; Rukavina, P.B.; pickering, M. (2008). "Measuring students perceptions of

personal and social responsibility to intrinsic motivation in urban physical education". *Journal of Teaching in Physical Education*, 27, 167-178. ##Martinek, T.(2003). "Enhancing positive youth development through sport". *Paper presented at the Greek Forum Minutes College Of Physical Education*, 31 May - 1 June 2003, Greece. ##Metzler, M. (2007). "Looking for (and finding) modern day pioneers in kinesiology and physical education in higher education". *Quest*, 59(3), 288-297.##Silva III, J. M. (1984). "The status of sport psychology: A national survey of coaches".*Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 55(7), 46-49.##Singer, J.L. & Singer, D.G. (2006)."Preschoolers'imaginative playas precursor of narrative consciousness". *Imagination, Cognition and Personality*, 25(2), 97-117.##Stephens, T. (1988). "Physical activity and mental health in the United States and Canada: evidence from four population surveys".*Preventive medicine*, 17(1), 35-47.##Vidoni, C. (2005). *The effects of fair play instruction on 8th -grade physical education students*. PhD thesis (the Degree Doctor of Philosophy) The Ohio State University. ##Wright, P.M. & Burton, S. (2008). "Implementation and outcomes of a responsibility-based physical activity program integrated into an intact high school physical education class". *Journal of Teaching in Physical Education*, 27, 138-154. ##Wright, P.M.; Rukavina. P.B.; Li ,w.; pickering, M. (2007). "Measuring students' perceptions of personal and social responsibility and its relationship to enjoyment in urban physical education". *American Educational Research Association, 2007 Conference Proceedings, AERA National Conference, Chicago, April 9-13*.##